

II FESTIWAL TKACTWA

PODLASKI
INSTYTUT
KULTURY

Białystok 2021

PODLASKI
INSTYTUT
KULTURY

Podlaskie sploty

Tkactwo, jedno z najstarszych rzemioł jeszcze pół wieku temu było zajęciem powszechnym, przekazywanym z pokolenia na pokolenie. Jednak stopniowo tkaniny ludowe tracily na znaczeniu i atrakcyjności, zwłaszcza w środowisku wiejskim, tam gdzie powstawały. Nie stanowią już wiana panny młodej, nie są używane podczas obrzędów rodzinnych, nie zdobią wiejskich domostw.

Podlaski Instytut Kultury w Białymstoku od lat działa na rzecz upowszechnienia i tym samym zachowania tradycyjnego tkactwa. W 2021 roku instruktorzy PIK zrealizowali kolejny projekt popularyzujący to ludowe rzemioło – „Podlaskie Sploty – II Festiwal Tkactwa”. Przygotowane działania były bardzo szeroko zakrojone – od warsztatów, poprzez wystawy, po publikacje i festiwal tkactwa. W ramach „Podlaskich Splotów” udało się przeszkolić wiele osób w pięciu różnych technikach tkackich, a wystawy starych tkanin ludowych można było podziwiać nie tylko w Białymstoku, ale także w czterech gminach – Gródku, Narewce, Zabłudowie i Krynkach. Lokalne ośrodki kultury przygotowały w tych miejscowościach wystawy tradycyjnych tkanin, pozyskanych z prywatnych zasobów. Te często niedoceniane i zapomniane wyroby, ukryte gdzieś głęboko w szafach i komodach, okazały się atrakcyjnym materiałem na ekspozycję, a do tego źródłem wiedzy o dawnym wzornictwie. Oprócz wydobytych na światło dzienne dwuosnowówek, kilimów, pereborów, radziuszek, a także lnianych obrusów, wełnianych ubrań i szmacianych chodników, na uwagę zasługują również stare „spiski”, czyli zebrane na kartkach „przepisy na tkanie”, w formie szczególnego szyfru ze słów i cyfr, który potrafią odczytać tylko osoby wtajemniczone. Ich wartość etnograficzna jest nieoceniona i bez wątpienia zasługują na to, by je w przyszłości udokumentować i profesjonalnie opracować.

Zeszyty tkackie prezentują tylko niektóre z tkanin zebranych w czterech współpracujących z Podlaskim Instytutem Kultury gminach. Można w nich zobaczyć najciekawsze wyroby lokalnego tkactwa. Dokumentacją tkanin dysponują ośrodki kultury, w których zorganizowano wystawy. Można ją też znaleźć na stronie PIK, www.pikpodlaskie.pl i pod adresem: www.dwuosnowowa.pl

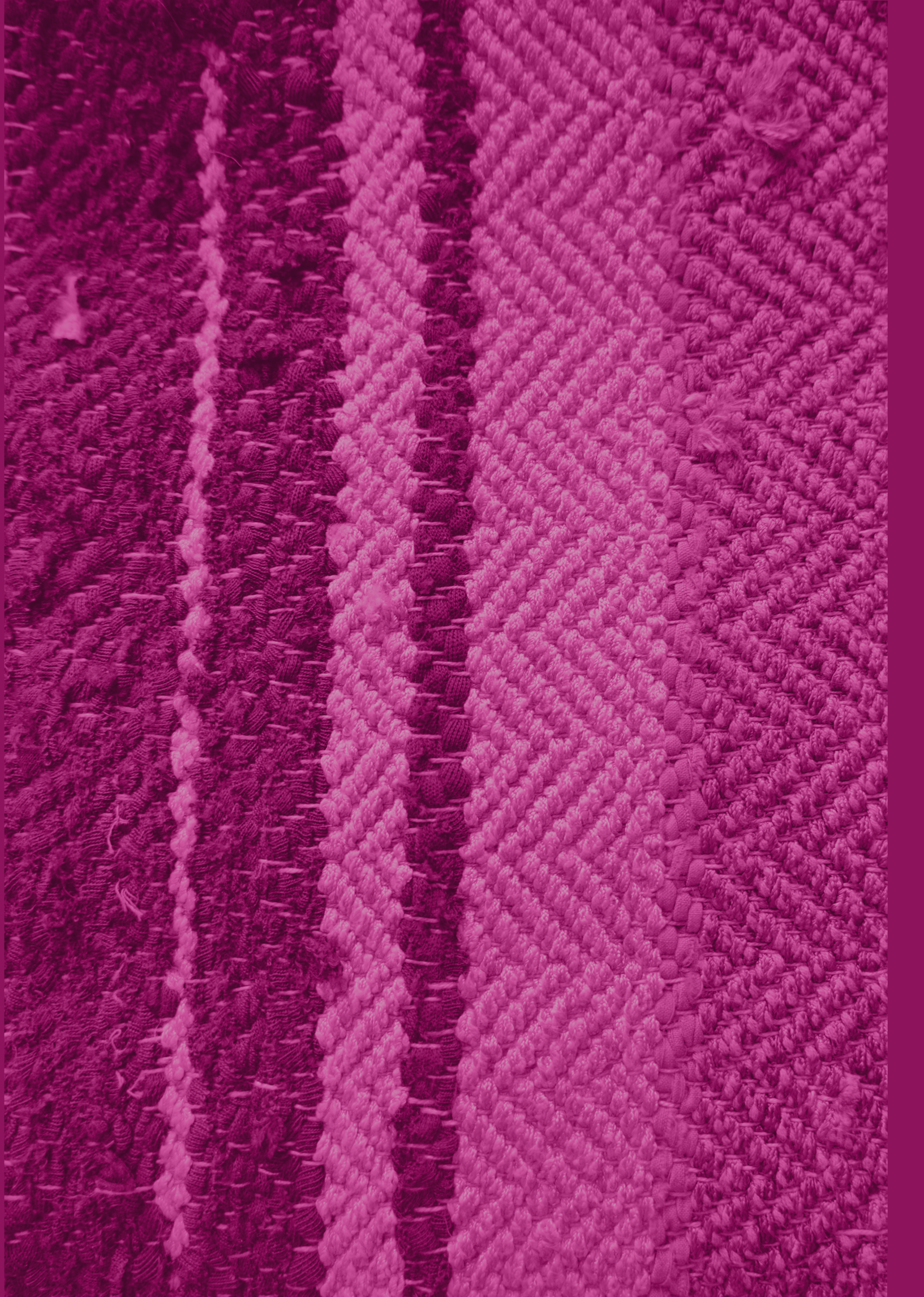
Serdecznie dziękujemy wszystkim, którzy wsparli organizację wystaw i pomogli w ich przygotowaniu. Mieszkańcom dziękujemy za udostępnienie tkanin, pracownikom gminnych ośrodków kultury za zorganizowanie ekspozycji oraz napisanie słów wstępu do niniejszych zeszytów. To wspólne działanie przyczynia się do wydobywania na światło dzienne naszych zapomnianych skarbów i odradzania tradycji tkackich w województwie podlaskim.

Krystyna Kunicka

**Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.**

Projekt dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Tkanina ludowa z gminy Krynki

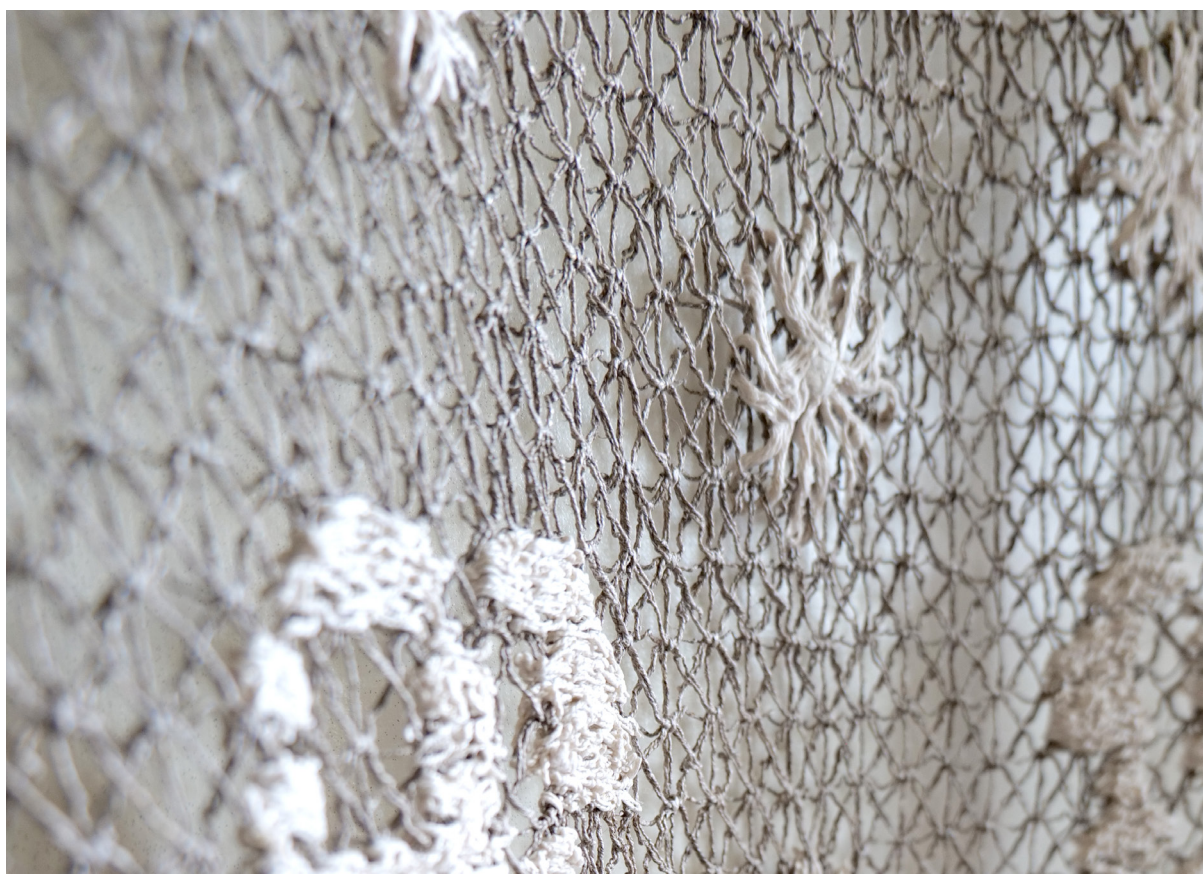
Na wystawie w Gminnym Ośrodku Kultury w Krynkach są prezentowane tkaniny z gminy. Jeszcze 40. lat temu w niektórych domach w okolicznych wsiach stały krosna i gospodynie tkwały. Same przędły, farbowały wełnę i układały wzory. Zebrane tkaniny pochodzą z okresu od lat 30. XX wieku do 1986 roku. Na wystawie mamy tkaniny typu wielonicielniczowego – radziuszki, które przeznaczano do wyściełania wozów i do zaściełania ław i łózek w dni powszednie. W święta, a na co dzień w izbie „paradnej” zaściełano łóżka i ławy kapami. Miały najczęściej wzór kwiatowy i były dwustronne. Popularne pasiaki mają wpleciony wzór ukośny, w różnych kolorach, który dodaje egzotyki popularnemu pasiakowi.

W gwarze podlaskiej na pewien rodzaj tkaniny mówi się „perebory”, natomiast w gminie Krynki na tkaninę przebieraną mówiono „dzygun”, ponieważ skakało się, przebierało listewką nici osnowy, wtykając wątek pomiędzy przebrane nici.

Interesującymi tkaninami są wyplatane na ramie siatki, w które oczka wplatano kolorowe nitki wzoru, najczęściej kwiatowego. W naszej okolicy na tę tkaninę mówiono, że jest robiona na stankach (czyli na ramie). Zaściełano nimi łóżka, podkładając pod siatkę prześcieradła, które dawały tło i eksponowały ładnie wzór na tkaninie.

Ważną tkaniną w tzw. pasażnym sunduku (czyli posażnym kufrze) była tkanina zwana dywanem tkackim, czyli inaczej tkanina dwuosnowowa zawierająca często inicjały panny młodej lub imię i nazwisko oraz rok wytkania tkaniny.

W dawnych czasach na krosnach tkano nie tylko tkaniny wełniane, ale także tkaniny lniane: obrusy, ubraniowe, pościelowe. Z kolorowych resztek materiału tkano chodniki na podłogę. Dziś już nie ma tkaczek w naszej gminie. Tkactwo należy do rzemiosł zapomnianych.

Autor nieznany, Łapicze

Tkanina wielonicielnicowa fioletowo-zielona; powstała w latach 50. XX w.; tkana na wąskim krośnie; 168x200 cm; przekazana przez proboszcza kościoła św. Anny w Krynkach do zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Krynkach; nazwa regionalna: radziuszka.

Marta Siemieńczuk, Jamasze

Tkanina wielonicielnicowa żółto-bordowa; powstała w latach 30. XX w.; tkana na wąskim krośnie; 160x200 cm; nazwa regionalna: dzygun, perebor, tkanina wybierana.

Scholastyka Żukowska, Łapicze

Tkanina dekoracyjna – kilim wielokolorowy; powstał w latach 70. XX w.; tkany na wąskim krośnię; 160x200 cm; nazwa regionalna: kilim.

Scholastyka Żukowska, Łapicze

Tkanina dekoracyjna – kilim wielokolorowy; powstał w latach 70. XX w.; tkany na szerokim krośnie; 160x200 cm; nazwa regionalna: kilim.

Scholastyka Żukowska, Łapicze

Tkanina dekoracyjna – kilim wielokolorowy; powstał w latach 80. XX w.; tkany na szerokim krośnie; 130x200 cm, nazwa regionalna: kilim.

Scholastyka Żukowska, Łapicze

Tkanina podbierana bordowo-ugrowa; powstała w latach 60. XX w.; tkana na szerokim krośnie; 136x186 cm; nazwa regionalna: dzygun, perebor, kapa.

Scholastyka Żukowska, Łapicze

Tkanina wielonicielnicowa ugrowo-bała; powstała w latach 60. XX w.; tkana na wąskim krośnie; przerobiona na bieźniki; 60x140 cm; nazwa regionalna: dzygun, perebor, kapa.

Wiera Adamik, Ozierany Wielkie

Tkanina dekoracyjna – kilim wielokolorowy; powstał w latach 1945-1955; tkany na szerokim krośnie; 140x206 cm; nazwa regionalna: kilim.

Wiera Adamik, Ozierany Wielkie

Tkanina dekoracyjna – kilim wielokolorowy; powstał w latach 60. XX w.; tkany na szerokim krośnie; 125x205 cm; nazwa regionalna: kilim.

Wiera Adamik, Ozierany Wielkie

Tkanina wielonicielnicowa pomarańczowo-szara; powstała w latach 1949-1955; tkana na wąskim krośnię; 130x170 cm; nazwa regionalna: radziuszka.

Wiera Adamik, Ozierany Wielkie

Tkanina wielonicielnicowa zielono-czarna; powstała w latach 1949-1950; tkana na wąskim krośnię; 137x168 cm; nazwa regionalna: radziuszka.

Wiera Adamik, Ozierany Wielkie

Tkanina podbierana ugrowo-biała; powstała w latach 40. XX w.; tkana na wąskim krośnie; 160x200 cm; nazwa regionalna: dzygun, perebor.

© Copyright by Podlaski Instytut Kultury w Białymstoku, 2021

Opracowanie merytoryczne
Krystyna Kunicka

Konsultacja etnograficzna
Aleksandra Pluta

Projekt katalogu i skład
Iwona Kolasińska

Wydawca
Podlaski Instytut Kultury w Białymstoku
ul. Jana Kilińskiego 8
15-089 Białystok

Druk

Partner Poligrafia Andrzej Kardasz
ul. Szosa Baranowicka 77
15-523 Białystok, Grabówka

Autor nieznany, Górzany

Spódnica ręcznie szyta z tkaniny prawdopodobnie wykonanej z cienkiego lnu. Tkana splotem rzadkowym po skosie. Opaśnica wykonana z innego materiału i doszyta do całości.

ORGANIZATOR

FINANSOWANIE

Dofinansowano
ze środków Ministra Kultury,
Dziedzictwa Narodowego
i Sportu pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury

PARTNER

**PODLASKI
INSTYTUT
KULTURY**

www.pikpodlaskie.pl
www.dwuosnowowa.pl